CropLife NL Bulletin

CropLifeNL
Voor gezonde gewassen

Steeds meer laagrisico-stoffen en -middelen

Inventarisatie toont verschuiving aan van conventioneel naar laagrisico

CropLife Europe maakt start met digitaal etiket

Verslag van kennisbijeenkomst vakbekwaamheid

Editie 2025/2

Inhoud

03 Laag Risico Impuls

Uit een inventarisatie, binnen het project Laag Risico Impuls, blijkt dat het aandeel toegelaten laagrisico-middelen groeit. Gewasbeschermingsbedrijven zetten hier dan ook vol op in.

08 Agriguide: naar digitaal etiket

In het kader van digitalisering rolt CropLife Europe het project AgriGuide uit. Het Agro E-Label van CropLife NL en Fytostat wordt hierin geïntegreerd.

10 Verslag van kennisbijeenkomst

Namens CropLife NL verzorgde Jo Ottenheim een interessante kennisbijeenkomst spuitlicentie, met als thema 'omgaan met omwonenden'.

CropLife NL Bulletin - maart/april 2025
CropLife NL Bulletin is een uitgave van CropLife NL. CropLife NL behartigt belangen van bedrijven die chemische en biologische gewasbeschermingsmiddelen ontwikkelen voor de Nederlandse markt. CropLife NL Bulletin verschijnt tweemaandelijks in digitale vorm. Aan- en afmeldingen voor een kosteloos abonnement kan via dit formulier.
REDACTIE CropLife NL, Postbus 80523, 2508 GM Den Haag - croplife@croplife.nl - www.croplife.nl - CropLifeNL - LinkedIn
TEKST EN REALISATIE Fred Meijer Communicatie
FOTOGRAFIE Fred Meijer, Jo Ottenheim, Agrifac

Steeds meer laagrisico-stoffen en -middelen

Inventarisatie toont verschuiving aan van conventioneel naar laagrisico

Politiek en maatschappij hebben al geruime tijd de wens dat binnen het pakket gewas-beschermingsmiddelen het aandeel zogeheten laagrisico-middelen groeit. Dat zijn middelen met een laag risico voor mens, dier en milieu. De gewasbeschermingsbedrijven zetten hierop in. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een recent afgeronde inventarisatie van de goedgekeurde laagrisico-stoffen in Europa en de toegelaten laagrisico-middelen in de lidstaten.

De inventarisatie van laagrisico-stoffen en -middelen is gedaan binnen het project Laag Risico Impuls, waarvan Frans Heuts de projectleider was. Frans was tot voor enkele jaren geleden registratiefunctionaris bij CropLife NL-deelnemer ADAMA. "We hebben geïnventariseerd hoeveel Europees goedgekeurde laagrisico-stoffen er op de markt zijn. En ook de per lidstaat toegelaten laagrisico-middelen en hun toepassingen. Verder hebben we geïnventariseerd welke laagrisico-stoffen we de komende tijd nog kunnen verwachten, dus die nu nog in behandeling zijn bij de Europese toelatingsautoriteit EFSA. De inventarisatie laat zien dat er binnen het pakket gewasbeschermingsmiddelen een duidelijke accentverschuiving plaatsvindt van conventionele chemische middelen naar laagrisico-middelen."

Risicoprofiel

Laagrisico-middelen zijn gewasbeschermings-middelen gebaseerd op een laagrisico-stof. Dit is een werkzame stof met een dusdanig risicoprofiel, dat toepassing ervan niet of nauwelijks risico oplevert voor mens, dier en milieu. "Verordening 1107/2009 omschrijft exact de criteria voor laagrisico-stoffen en -middelen", legt Frans uit. "De meeste biologische middelen zijn laagrisico-middelen, maar niet allemaal. Andersom geldt ook: een deel van de chemische middelen betreft laagrisico-middelen. Enkele middelen met een laagrisico-stof als werkzame stof zijn toch niet geclassificeerd als laagrisico-middel, vanwege bepaalde hulpstoffen of vanwege de techniek van toepassing. Maar het is in essentie het karakter van de werkzame stof dat bepaalt of een middel laagrisico is of niet."

>>

Opdracht

Politiek en maatschappij willen graag een groter aandeel laagrisico-middelen in het middelenpakket. Daar zijn Tweede Kamermoties voor ingediend en aangenomen. Ook is het afgesproken in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030.
"Hier ligt een opdracht voor de gewasbeschermingsbedrijven", zegt Frans. "Want zij zijn degenen die deze middelen ontwikkelen en op de markt brengen. Tegelijk kunnen overheid en toelatingsinstanties, zoals het Ctgb, hieraan een bijdrage leveren door registratieprocedures voor deze middelen te versnellen. Het probleem bij de registraties is dat al jarenlang de wettelijke termijnen niet gehaald worden. Daardoor komen gewasbeschermingsmiddelen, en dus ook laagrisico-middelen, met vertraging beschikbaar voor telers."

Frans Heuts leidde het project Laag Risico Impuls, waarbinnen een inventarisatie is gedaan van laagrisico-stoffen en -middelen.

Niet één-op-één

Door de strenge toelatingseisen (en met name de cut-off criteria) voortvloeiend uit Verordening 1107/2009 komen veel gewasbeschermings-middelen niet door de herregistratie, en is het moeilijk en kostbaar om nieuwe middelen te ontwikkelen die aan de eisen voldoen. "Dat heeft als gevolg dat het middelenpakket verschraalt, wat het nog noodzakelijker maakt dat er de komende jaren voldoende laagrisico-middelen worden ontwikkeld en op de markt worden gebracht", aldus Frans.
Die beweging is zeker gaande, maar daar past wel een kanttekening bij, stelt hij: "Een laagrisico-middel, waarvan de meeste biologisch, kan doorgaans niet één-op-één een conventioneel chemisch middel vervangen. Over het algemeen werken laagrisico-middelen specifieker, moeten ze veelal preventief worden toegepast (zijn dus niet of minder geschikt als curatieve toepassing noodzakelijk is), en is de werkzaamheid minder dan van conventionele chemische middelen."

123 stoffen erbij

Tabel 1 laat zien dat er zich, in de periode 2011-2024 (na inwerkingtreding van Verordening 1107/2009) en op Europese schaal, een verschuiving heeft ingezet van conventionele chemische stoffen naar laag-risicostoffen en biologische stoffen. De kolom C-IN geeft het aantal conventionele chemische stoffen weer die zijn geherregistreerd of voor het eerst zijn toegelaten: in totaal 137 stoffen. Dat betreft (staat niet in tabel): 60 geherregistreerde stoffen en 77 stoffen die voor het eerst zijn toegelaten.
De kolom C-OUT geeft weer hoeveel conventionele chemische stoffen niet door de herregistratie zijn gekomen of daar niet voor zijn aangevraagd (in totaal 75 stoffen). Per saldo levert dat een toename op van 62 werkzame (conventionele chemische) stoffen (kolom Resultante C).
Kolom B-IN laat zien dat er (sinds 2011) 46 biologische stoffen zijn goedgekeurd. Dat betreft (staat niet in tabel): 18 via herregistratie en 24 nieuw. Kolom LR-IN laat zien dat er 77 laagrisico-stoffen zijn goedgekeurd. Dat betreft (staat niet in tabel): 53 via herregistratie en 24 nieuw. Goed om te weten: er is geen overlap in beide kolommen, dus geen dubbeltellingen. Kolom Resultante B+LR telt beide categorieën bij elkaar op, wat neerkomt op een toename van in totaal 123 van deze stoffen in de periode 2011-2024.

Jaar	C-In	C-Out	Resultante C	B-In	LR-In	Resultante B+LR
2024	6	10	-4	1	5	6
2023	2	5	-3	10	5	15
2022	2	0	2	5	31	36
2021	2	3	-1	2	11	13
2020	4	11	-7	1	6	7
2019	9	8	1	3	4	7
2018	12	9	3	1	3	4
2017	15	8	7	2	4	6
2016	10	8	2	1	2	3
2015	13	0	13	1	6	7
2014	16	3	13	3	0	3
2013	21	1	20	13	0	13
2012	5	1	4	3	0	3
2011	20	8	12	0	0	0
Totaal	**137**	**75**	**62**	**46**	**77**	**123**

Tabel 1. Verschuiving aanbod werkzame stoffen
Deze tabel laat zien dat er zich, in de periode 2011-2024 en op Europese schaal, een verschuiving heeft ingezet van conventionele chemische stoffen naar laag-risicostoffen en biologische stoffen. Voor een beschrijving van deze tabel: zie artikel (op de pagina hiernaast, onder kopje 123 stoffen erbij).

Duidelijke verschuiving

"Tabel 1 maakt duidelijk dat de groei in biologische en laagrisico-stoffen met 123 stoffen groter is dan de groei in conventionele chemische stoffen, met 62 stoffen", constateert Frans. "De inventarisatie laat dus zien dat de gewenste verschuiving naar meer biologische en laagrisico-stoffen zich ook daadwerkelijk heeft ingezet."

Opgemerkt moet worden dat de verschraling van het pakket chemische gewasbescherming niet alleen blijkt uit het wegvallen van 75 bestaande stoffen, maar ook uit de te verwachten beperkte toepassing van de 60 geherregistreerde stoffen. De nieuw toegelaten 77 chemische stoffen kunnen dit verlies niet goedmaken.

De werkgroep heeft tevens geïnventariseerd van hoeveel nieuwe potentiële laagrisico-stoffen er momenteel een aanvraag ligt bij de Europese toelatingsautoriteit EFSA. "Volgens de laatste gegevens, van december 2024, zijn dat 60 stoffen. Daarvan zijn er 46 in de laatste vier jaar aangevraagd", aldus Frans.

>>

Tekort aan capaciteit

Tabel 2 geeft een beeld van de capaciteit voor registratieprocedures van stoffen in Europa, in de periode 2011-2024. "In totaal waren er in die periode 385 afgeronde registratieprocedures", licht Frans toe. "Dat is ruim 27 beoordelingen per jaar. Als je dit doorredeneert, dan komt dat neer op gemiddeld ongeveer één registratie per lidstaat per jaar."
Dat is te weinig. "Tekort aan registratiecapaciteit is al jarenlang een probleem in Europa. De strengere regelgeving, met steeds complexere en uitgebreidere toelatingsdossiers, is daar een belangrijke oorzaak van. Dat levert vertraging op van de toelatingsprocedures en remt dus het beschikbaar komen van laagrisico-middelen voor telers. Gelukkig wordt in Nederland dit probleem onderkend, en heeft het Ctgb sinds begin 2024 een zogeheten Verduurzamingsloket. Deze afdeling behandelt met voorrang toelatingsaanvragen voor laagrisico-middelen."

NLKUG

Frans noemt nog een andere actie in het kader van 'meer laagrisico-middelen beschikbaar krijgen voor telers': "De Tweede Kamer heeft ermee ingestemd dat er van toegelaten laagrisico-middelen gemakkelijker een uitbreiding kan komen. Dat gebeurt door middel van een zogeheten NLKUG. Dat is een uitbreiding die normaal gesproken alleen voor kleine toepassingen wordt verleend, dus met een zogeheten areaalcriterium. Tot (waarschijnlijk) 2030 geldt het areaalcriterium niet voor laagrisico-middelen. Daarmee komt de NLKUG voor laagrisico-middelen ook beschikbaar voor grotere teelten."

Jaar	Basis	Chemisch	Bio/mo	LR	Totaal
2024	7	16	1	5	29
2023	1	7	10	5	23
2022	0	2	5	31	38
2021	6	5	2	11	24
2020	5	15	1	6	27
2019	0	17	3	4	24
2018	3	21	1	3	28
2017	11	23	2	4	40
2016	3	18	1	2	24
2015	11	13	1	6	31
2014	3	19	3	0	25
2013	0	22	13	0	35
2012	0	6	3	0	9
2011	0	28	0	0	28
Totaal	50	212	46	77	385 (gem=27,5)

Tabel 2. Capaciteit registratieprocedures in de EU
De tabel geeft het aantal besluiten per jaar voor stoffen weer, in de EU: verdeeld over basisstoffen (Basis), chemische stoffen (Chemisch), biologische stoffen en micro-organismen (Bio/mo), en laagrisico-stoffen (LR).

Wederzijdse erkenning
Een ander instrument om het beschikbaar komen van laagrisico-middelen te versnellen, is dat van wederzijdse erkenning. Dit is een bestaand instrument, voortvloeiend uit Verordening 1107/2009. Kort gezegd komt het erop neer dat lidstaten registraties kunnen overnemen van andere lidstaten binnen een Europese zone, mits uiteraard een bedrijf daar een aanvraag voor doet. Zodoende hoeft niet de hele registratieprocedure opnieuw gedaan te worden.

Tekort aan beoordelingscapaciteit: gemiddeld slechts één registratie per lidstaat per jaar

"In het kader hiervan heeft onze werkgroep een inventarisatie gedaan van de toegelaten laagrisico-middelen in de Europese lidstaten", vertelt Frans. "Dat betreft alle lidstaten in de Centrale Zone (waar Nederland toe behoort) en de grootste lidstaten van de Zuidelijke en Noordelijke Zone. Deze overzichten zijn beschikbaar voor iedereen die daar interesse in heeft. Geïnteresseerden kunnen zich hiervoor richten tot CropLife NL (croplife@croplife.nl). Per toelating staat vermeld om welke toepassingen het gaat. Nederlandse sectoren zouden daarin voor hen bruikbare toepassingen kunnen vinden. Met het instrument van wederzijdse erkenning zou dan in Nederland een toelating gerealiseerd kunnen worden."

En nu?
Frans Heuts kijkt met voldoening terug naar het monnikenwerk dat hij heeft verricht. "De overzichten liggen er voor iedereen die erin is geïnteresseerd. En ik hoor terug dat ze met interesse worden geanalyseerd door de bedrijven. Eind van dit jaar gaat de projectgroep kijken op welke manier de overzichten zijn gebruikt. Dan besluiten we of het zinvol is de overzichten te actualiseren naar de stand van dat moment."

CropLife Europe maakt start met digitaal etiket

Belangrijke stap in Europese digitalisering rond gewasbescherming

Eind 2021 introduceerden CropLife NL en Fytostat de Agro E-label app, die toegang geeft tot digitale etiketten van gewasbeschermingsmiddelen. Hiermee was CropLife NL voorloper in Europa. Inmiddels heeft dit op Europees niveau navolging gekregen: in het kader van digitalisering rolt koepelorganisatie CropLife Europe nu AgriGuide uit. Agro E-Label wordt hierin geïntegreerd.

Agro E-label is de naam van de (gratis) app, die toepassers van gewasbeschermingsmiddelen kunnen installeren op hun smartphone. De verpakkingen van de in Nederland verkrijgbare gewasbeschermingsmiddelen zijn voorzien van een 2D-matrix. De toepasser scant deze matrix en krijgt vervolgens via de app op zijn of haar smartphone het gebruiksvoorschrift in digitale vorm.
Dit is een gebruiksvoorschrift dat altijd up-to-date is en praktischer om te raadplegen dan een papieren versie. Telers kunnen bijvoorbeeld de etiketinformatie beperken tot de voorschriften met betrekking tot hun eigen gewassen. Vanuit de onderliggende database kunnen ook andere toepassingen worden ontwikkeld, passend in de digitaliseringsslag die de land- en tuinbouw nu maakt.

AgriGuide - flagship project

Het 'flagship' project AgriGuide, zoals CropLife Europe het noemt, sluit aan bij die digitaliseringsslag. Het digitale etiket neemt daarin een centrale plaats in. CropLife Europe vindt dat het digitaliseren van etiketten noodzakelijk is geworden, en dat dit een belangrijke bijdrage levert aan het juist en zorgvuldig gebruik van middelen.

Machine readable

Net als bij Agro E-label gaat het bij AgriGuide om digitale etiketten. Overigens niet te verwarren met elektronische etiketten. Bij elektronische etiketten gaat het met name om labels in PDF-formaat. Dat kunnen kopieën van het fysieke etiket zijn, maar ook de uitgeschreven etiketteksten. Overigens zijn deze PDF-labels van de middelen te raadplegen op de website van Fytostat.
Bij digitale etiketten is de achterliggende database zodanig opgezet, dat de etiketten leesbaar worden voor andere apparatuur en machines. De deskundigen noemen dat 'machine readable'.
In de nabije toekomst zullen er systemen komen die de etiket-informatie combineren met bijvoorbeeld perceelinformatie (zoals grootte, ligging en grondsoort), weerinformatie, en informatie van beslissingsondersteunende systemen (BOS). Het achterliggende systeem kent de locatie, de omvang van het perceel en de weersomstandigheden. Daarmee begeleidt het de toepasser van gewasbeschermingsmiddelen in het gebruik. Vervolgens kan deze informatie worden gebruikt voor precisiebespuitingen en uitwisseling met het farm management systeem.

Gerichte informatie
Volgens CropLife Europe verhoogt het digitale etiket de veiligheid voor mens, dier en milieu, doordat de informatie op het etiket beter toegankelijk wordt en er makkelijker rekening kan worden gehouden met de omstandigheden bij de toepassing. In de app zijn de gebruiksvoorschriften en de aanbevelingen gericht op het specifieke gewas. Dit maakt het eenvoudiger voor de toepasser, omdat hij alleen de informatie krijgt die hij nodig heeft. Ook daarmee wordt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen veiliger.

Succesvolle pilot
Na een succesvolle pilot in Duitsland, Roemenië en Italië wordt het AgriGuide project in de loop van dit jaar uitgerold over de Europese landen. De nationale organisaties (waaronder CropLife NL) en deskundigen van de aangesloten bedrijven werken hierin nauw samen. Zij stellen nationale werkgroepen in, die de introductie zullen begeleiden. Het geheel wordt aangestuurd door een stuurgroep van CropLife Europe, waarin ook Nederland (CropLife NL) meedoet.
AgriGuide wordt uitgerold in drie fasen: het beschikbaar maken van een database (is in Nederland al gerealiseerd), het hieraan koppelen van een eenvoudig administratief systeem voor het vastleggen van het gebruik, en uiteindelijk de koppeling van de database en het administratief systeem aan bijvoorbeeld systemen voor precisiebespuitingen, beslissingsondersteunende systemen, alsook farm management systemen. Om dit type koppelingen mogelijk te maken, zal standaardisatie een grote rol gaan spelen.

De Agro E-label app is te downloaden vanuit Google Play (voor Android) en de App Store (voor Apple).

Verslag van kennisbijeenkomst vakbekwaamheid

Thema 'omwonenden' leeft sterk

CropLife NL kreeg onlangs het verzoek om een verlengingsbijeenkomst spuitlicentie te verzorgen. Dat bracht Jo Ottenheim, Manager Verantwoord Gebruik en Distributie, naar het Overijsselse Markelo. Het thema van de bijeenkomst was 'omgaan met omwonenden'. Een onderwerp dat enorm leeft bij de ondernemers, zo ervaarde Jo.

Al geruime tijd geldt voor mensen die in hun werk van doen hebben met gewasbeschermingsmiddelen de verplichting van een vakbekwaamheidsbewijs gewasbescherming, in de 'volksmond' spuitlicentie genoemd. Die verplichting geldt bijvoorbeeld voor toepassers (telers, loonwerkers), maar ook voor adviseurs en mensen die werkzaam zijn in de distributie.
Zo zijn toepassers (na het behalen van hun spuitlicentie) verplicht om iedere vijf jaar vijf zogeheten verlengingsbijeenkomsten bij te wonen. Dat kan via online trainingen, maar er worden ook met grote regelmaat kennisbijeenkomsten georganiseerd. Alles onder strikte voorwaarden van Bureau Erkenningen, dat ook steekproefsgewijs controles uitvoert.
Hierna een verslag van Jo over de recente bijeenkomst in Markelo, waar hij spreker was.

Een 'vroegertje'

De organisatoren in Markelo (WPA-Robertus, toeleverancier voor de groensector) lijken niet van verassingen te houden. De bijeenkomst begint om negen uur 's ochtends en de sprekers worden een half uur eerder verwacht, om de techniek op orde te brengen. Voor een spreker uit de Randstad, zoals ik, betekent dat een 'vroegertje'.
We zijn in zalencentrum De Haverkamp en dat hoort bij dit type bijeenkomsten: eikenhouten degelijkheid, goed personeel, kleedjes op de tafels, dat soort werk.

Goede sfeer

Ik verwacht vooral akkerbouwers in de zaal aan te treffen. Maar een inventarisatie maakt duidelijk dat er ook veel veehouders aanwezig zijn. Waarom? 'Maïs!', roept iemand meteen en ik sla mezelf denkbeeldig voor mijn kop. Natuurlijk, veehouders hebben niet alleen gras.
Verder merk ik dat de stemming er goed in zit. De deelnemers hebben er veel meer zin in dan ik verwacht had. Licentiehouders kunnen het als een soort verplichting ervaren om dergelijke bijeenkomsten te bezoeken, maar zo voelt het niet. De groep doet namelijk actief mee en er komen veel vragen uit de zaal. Het wordt een uitdaging om binnen de beschikbare tijd mijn verhaal goed af te ronden.

Veel misverstanden

De presentatie gaat over omwonenden en dat blijkt sterk te leven onder de deelnemers. Vanuit CropLife NL zijn we nauw betrokken bij dit onderwerp. Zo hebben we als CropLife NL ook zitting in de begeleidingscommissie van het Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden II (OBO II) van het RIVM.

Een onderwerp als het risico op de ziekte van Parkinson blijkt veel vragen vanuit de zaal op te leveren. Ik probeer wat misverstanden weg te nemen. Zo neemt het aantal parkinsonpatiënten in Nederland (gecorrigeerd voor leeftijd) niet toe, maar juist af. Ter illustratie laat ik een deel van een tabel uit een wetenschappelijk artikel uit The Lancet zien, waaruit dat blijkt.

Ook maak ik duidelijk dat de hoofdvraag zou moeten zijn of het huidige gebruik van gewasbeschermingsmiddelen leidt tot een groter risico op het ontwikkelen tot de ziekte van Parkinson. Het RIVM heeft hiernaar gekeken. En op basis van de chemische structuur van de momenteel toegelaten gewasbeschermingsmiddelen zijn hiervoor geen aanwijzingen gevonden. Het RIVM stelt dan ook: 'Op basis van de beschikbare informatie zijn er geen gewasbeschermingsmiddelen geïdentificeerd die in Nederland toegelaten zijn, waarvoor op dit moment directe vervolgacties nodig zijn.'

Verder haal ik de 'Gezondheidsverkenning omwonenden van landbouwpercelen' uit 2018 erbij, met daarin de bevinding: 'Mensen die dichter bij landbouwpercelen wonen, lijken over het algemeen zelfs wat gezonder te zijn dan mensen die daar verder vandaan wonen'. Uit de zaal wordt verbaasd gereageerd: 'Waarom komt dergelijke informatie niet via de reguliere media naar buiten?'

Adviezen

Met de verontschuldiging dat ik geen psycholoog ben, probeer ik wat te vertellen over hoe zaken worden beleefd bij omwonenden als het gaat om gewasbescherming. Ik weet dat boeren, tuinders en loonwerkers soms (letterlijk!) een middelvinger krijgen als ze met een spuitmachine naar of van een perceel gaan. Toch schrik ik van de reactie uit de zaal. Ai, het gebeurt vaker dan ik dacht.

Ik sluit mijn presentatie af met de flyer over omgaan met omwonenden, die CropLife NL (toen Nefyto) samen met LTO Nederland, Agrodis en Cumela heeft ontwikkeld. De essentie is dat je omwonenden goed en actief persoonlijk informeert over je spuitwerkzaamheden. En dat je bewust bent van alle mogelijke manieren van blootstelling, waaronder ook geuroverlast.

En, 'last but not least', roep ik mijn publiek op om altijd rustig, beleefd en professioneel te blijven. Hoe moeilijk dat soms ook kan zijn. En ik besef maar al te goed dat dat in de huidige tijd voor boeren, tuinders en loonwerkers een pittige opdracht is.

Dagelijks circa 170 mensen bijgeschoold

Er zijn in Nederland ruim 55.000 houders van een vakbekwaamheidsbewijs gewasbescherming. Iedere licentiehouder moet in vijf jaar tijd vier kennisbijeenkomsten volgen om zijn of haar 'spuitlicentie' te verlengen. Uitgaande van 260 werkbare dagen betekent dit dat iedere dag maar liefst circa 170 mensen worden bijgeschoold om gewasbeschermingsmiddelen te mogen gebruiken.